

Những nhân tố quy định ý thức bảo vệ bản sắc văn hóa dân tộc của sĩ quan trẻ

Quân đội nhân dân Việt Nam hiện nay

Determinants of awareness of protecting national cultural identity among young officers in the Vietnam People's Army today

TRẦN MẠNH QUÂN

Học viện Chính trị, Bộ Quốc phòng; Email: manhqvan.tmq@gmail.com

Ngày nhận bài: 10/2/2026

Ngày phản biện: 16/2/2026

Ngày duyệt đăng: 20/3/2026

Chủ đề bài viết thuộc lĩnh vực: Khoa học xã hội và nhân văn.

Tóm tắt: Nghiên cứu ý thức bảo vệ bản sắc văn hóa dân tộc của sĩ quan trẻ Quân đội nhân dân Việt Nam hiện nay là một vấn đề vừa có ý nghĩa lý luận, vừa mang tính thực tiễn cấp thiết trong bối cảnh toàn cầu hóa và hội nhập quốc tế ngày càng sâu rộng. Để nhận diện đúng thực trạng và xu hướng vận động của ý thức này, việc khái quát một cách khoa học, luận giải thấu đáo những nhân tố quy định giữ vai trò đặc biệt quan trọng, bởi đây là cơ sở để làm rõ nguồn gốc, cơ chế hình thành và sự tác động đa chiều đến nhận thức, thái độ và hành vi văn hóa của sĩ quan trẻ. Trên nền tảng đó, việc xác định đúng các nhân tố quy định không chỉ góp phần bổ sung, hoàn thiện cơ sở lý luận về bảo vệ bản sắc văn hóa dân tộc trong Quân đội, mà còn định hướng việc đề xuất những giải pháp phù hợp, khả thi nhằm phát triển ý thức của sĩ quan trẻ trong giữ gìn và phát huy bản sắc văn hóa dân tộc Việt Nam hiện nay.

Từ khóa: sĩ quan trẻ; bản sắc văn hóa dân tộc; Quân đội nhân dân Việt Nam; ý thức; nhân tố quy định.

Abstract: Studying the awareness of protecting national cultural identity among young officers in the Vietnam People's Army is both theoretically significant and practically urgent in the context of deepening globalization and international integration. To accurately assess the current situation and development trends of this awareness, it is essential to systematically identify and thoroughly analyze the determining factors, as they form the basis for understanding the origins, formation mechanisms, and multidimensional influences on the perceptions, attitudes, and cultural behaviors of young officers. On this basis, identifying these determinants not only contributes to enriching the theoretical foundation of cultural identity protection within the military but also provides guidance for proposing appropriate and feasible solutions to enhance young officers' awareness in preserving and promoting Vietnamese national cultural identity today.

Keywords: young officers; national cultural identity; Vietnam People's Army; awareness; determinants.

1. Đặt vấn đề

Với tư cách là một bộ phận quan trọng của ý thức xã hội, ý thức bảo vệ bản sắc văn hóa dân tộc

giữ vai trò định hướng nhận thức, điều chỉnh thái độ và hành vi của con người trong quá trình gìn giữ, phát huy các giá trị văn hóa truyền thống của dân

tộc. Sĩ quan trẻ là bộ phận kế cận của đội ngũ cán bộ Quân đội nhân dân Việt Nam, trực tiếp thực hiện nhiệm vụ quản lý, chỉ huy ở đơn vị cơ sở, đồng thời là chủ thể quan trọng trong việc lan tỏa các giá trị văn hóa quân sự mang đậm bản sắc văn hóa dân tộc. Ý thức bảo vệ bản sắc văn hóa dân tộc của sĩ quan trẻ được biểu hiện ở sự thống nhất hữu cơ giữa tri thức về các giá trị văn hóa dân tộc, thái độ trân trọng, tự giác gìn giữ và tinh thần trách nhiệm trong việc bảo vệ, phát huy bản sắc văn hóa dân tộc trong hoạt động quân sự và đời sống hằng ngày; sự hình thành và phát triển của ý thức đó chịu sự quy định bởi nhiều nhân tố khác nhau, tác động đan xen cả về mặt khách quan và chủ quan.

2. Kết quả nghiên cứu và thảo luận

2.1. Những nhân tố quy định ý thức bảo vệ bản sắc văn hóa dân tộc của sĩ quan trẻ Quân đội nhân dân Việt Nam

Một là, đào tạo ở nhà trường và bồi dưỡng ở đơn vị

Đào tạo ở nhà trường là yếu tố tạo tiền đề quan trọng cho việc hình thành ý thức bảo vệ bản sắc văn hóa dân tộc của sĩ quan trẻ Quân đội nhân dân Việt Nam. Quá trình đào tạo sĩ quan là một quá trình sư phạm có định hướng, có kế hoạch và chương trình cụ thể, nhằm trang bị hệ thống tri thức cần thiết, trong đó có tri thức về lịch sử, truyền thống, giá trị văn hóa dân tộc và văn hóa quân sự Việt Nam; trên cơ sở đó hình thành thái độ trân trọng và tinh thần trách nhiệm đối với việc gìn giữ, phát huy bản sắc văn hóa dân tộc trong thực hiện chức trách, nhiệm vụ. Đa số sĩ quan trẻ được đào tạo cơ bản tại các học viện, trường sĩ quan quân đội, nơi cung cấp những tri thức khoa học toàn diện, gắn kết giữa chính trị, quân sự và chuyên môn nghiệp vụ theo từng quân chủng, binh chủng, tạo nền tảng ban đầu cho sự hình thành ý thức bảo vệ bản sắc văn hóa dân tộc của sĩ quan trẻ.

Bồi dưỡng ở đơn vị là quá trình tiếp nối có ý nghĩa đặc biệt quan trọng, góp phần củng cố, bổ sung và nâng cao tri thức, thái độ và tinh thần trách nhiệm của sĩ quan trẻ trong thực tiễn hoạt động quân sự. Thông qua các hình thức bồi dưỡng được tổ chức chặt chẽ, có mục đích, sĩ quan trẻ có điều

kiện vận dụng những tri thức đã được trang bị vào giải quyết các mối quan hệ cụ thể ở đơn vị, từ đó từng bước hoàn thiện ý thức bảo vệ bản sắc văn hóa dân tộc phù hợp với yêu cầu, nhiệm vụ được giao. Sinh thời, Chủ tịch Hồ Chí Minh đã chỉ rõ: “Trường huấn luyện đã giúp anh em biết phương hướng, biết nhắm mục đích mà đi...; rồi sau anh em còn phải học nữa, học mãi trong khi đi làm việc” (Hồ Chí Minh, 2011, T.4).

Hai là, môi trường bảo vệ bản sắc văn hóa dân tộc ở đơn vị cơ sở Môi trường bảo vệ bản sắc văn hóa dân tộc ở đơn vị cơ sở là tổng hòa các giá trị văn hóa vật chất và tinh thần được hình thành, lưu giữ và phát huy trong quá trình hoạt động quân sự, phản ánh tập trung những chuẩn mực, quan hệ và lợi ích gắn với nhiệm vụ xây dựng và bảo vệ Tổ quốc trong từng giai đoạn lịch sử nhất định. Môi trường bảo vệ bản sắc văn hóa dân tộc ở đơn vị cơ sở trong Quân đội nhân dân Việt Nam là tổng hòa các giá trị văn hóa do cán bộ, chiến sĩ sáng tạo và thực hành trong đời sống quân sự, góp phần nuôi dưỡng, định hình và nâng cao tri thức, thái độ và tinh thần trách nhiệm của sĩ quan trẻ đối với việc gìn giữ, phát huy bản sắc văn hóa dân tộc theo đường lối, chủ trương của Đảng, chính sách, pháp luật của Nhà nước, kỷ luật quân đội và quy định của đơn vị.

Môi trường bảo vệ bản sắc văn hóa dân tộc ở đơn vị cơ sở là nơi cung cấp, định hướng, hướng dẫn và uốn nắn những chuẩn mực về tri thức, thái độ và tinh thần trách nhiệm của sĩ quan trẻ trong thực tiễn hoạt động quân sự. Do đó, phát triển ý thức bảo vệ bản sắc văn hóa dân tộc của sĩ quan trẻ đòi hỏi phải chú trọng xây dựng môi trường bảo vệ bản sắc văn hóa dân tộc ở đơn vị cơ sở một cách tích cực, lành mạnh, tạo điều kiện để các giá trị văn hóa truyền thống của dân tộc được thấm thấu sâu sắc và phát huy bền vững trong quá trình thực hiện nhiệm vụ của sĩ quan trẻ Quân đội nhân dân Việt Nam.

Ba là, nhân tố chủ quan của sĩ quan trẻ

Ý thức bảo vệ bản sắc văn hóa dân tộc của sĩ quan trẻ Quân đội nhân dân Việt Nam được hình thành và phát triển là kết quả của quá trình hoạt

động tích cực, chủ động và sáng tạo của các chủ thể giáo dục, đồng thời là kết quả trực tiếp của quá trình tự giáo dục, tự rèn luyện, tự điều chỉnh và hoàn thiện của chính bản thân sĩ quan trẻ. Trong mối quan hệ đó, mặc dù các chủ thể tác động bên ngoài giữ vai trò quan trọng, song sĩ quan trẻ vẫn là chủ thể trực tiếp quyết định mức độ hình thành và phát triển ý thức bảo vệ bản sắc văn hóa dân tộc của mình. Vì vậy, nhân tố chủ quan của sĩ quan trẻ là nhân tố trực tiếp quy định ý thức bảo vệ bản sắc văn hóa dân tộc của họ.

Nhân tố chủ quan của sĩ quan trẻ là tổng thể các yếu tố tri thức, phẩm chất và năng lực của họ, được huy động và phát huy trong quá trình thực hiện chức trách, nhiệm vụ ở đơn vị cơ sở, trực tiếp quy định mức độ hình thành và phát triển ý thức bảo vệ bản sắc văn hóa dân tộc. Tri thức của sĩ quan trẻ là cơ sở, tiền đề trực tiếp của ý thức này, bao gồm hệ thống lý luận của chủ nghĩa Mác - Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh, đường lối, quan điểm của Đảng, chính sách, pháp luật của Nhà nước; cùng với tri thức khoa học chuyên ngành, liên ngành và hiểu biết về lịch sử, truyền thống, giá trị văn hóa dân tộc và văn hóa quân sự Việt Nam.

2.2. Một số giải pháp phát triển ý thức bảo vệ bản sắc văn hóa dân tộc của sĩ quan trẻ Quân đội nhân dân Việt Nam hiện nay

Để phát triển ý thức bảo vệ bản sắc văn hóa dân tộc của sĩ quan trẻ Quân đội nhân dân Việt Nam hiện nay, cần thực hiện đồng bộ một số giải pháp sau:

Thứ nhất, nâng cao chất lượng đào tạo, bồi dưỡng sĩ quan trẻ

Đây là giải pháp có ý nghĩa quyết định đối với việc phát triển ý thức bảo vệ bản sắc văn hóa dân tộc của sĩ quan trẻ Quân đội nhân dân Việt Nam hiện nay. Thông qua đào tạo, bồi dưỡng, hệ thống tri thức về bản sắc văn hóa dân tộc, thái độ trân trọng các giá trị truyền thống và tinh thần trách nhiệm trong bảo vệ, phát huy bản sắc văn hóa dân tộc của sĩ quan trẻ được bồi đắp, củng cố và phát triển, đáp ứng yêu cầu, nhiệm vụ được giao. Công tác đào tạo, bồi dưỡng cần được tiến hành thường xuyên, liên tục, định kỳ, với nội dung và hình thức

đa dạng, phong phú. Trước hết, các chủ thể giáo dục cần chú trọng nâng cao chất lượng giáo dục chủ nghĩa Mác - Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh, đường lối, quan điểm của Đảng, pháp luật của Nhà nước, gắn với giáo dục truyền thống lịch sử, văn hóa dân tộc và văn hóa quân sự Việt Nam, nhằm giúp sĩ quan trẻ có cơ sở khoa học để nhận thức đúng đắn và tự giác bảo vệ bản sắc văn hóa dân tộc trong điều kiện mới. Chủ tịch Hồ Chí Minh chỉ rõ: “Đã lựa chọn đúng cán bộ còn cần phải dạy bảo lý luận cho cán bộ. Chỉ thực hành mà không có lý luận cũng như có một mắt sáng, một mắt mù” (Hồ Chí Minh, 2011, T.5). Đồng thời, cần đẩy mạnh tuyên truyền, phổ biến, giáo dục pháp luật của Nhà nước, kỷ luật quân đội và các quy chế, quy định của đơn vị, qua đó tăng cường định hướng nhận thức, thái độ và hành vi của sĩ quan trẻ, góp phần giữ vững lập trường chính trị và tinh thần trách nhiệm trong bảo vệ bản sắc văn hóa dân tộc Việt Nam hiện nay.

Thứ hai, xây dựng môi trường bảo vệ bản sắc văn hóa dân tộc ở đơn vị cơ sở

Môi trường bảo vệ bản sắc văn hóa dân tộc trong Quân đội nhân dân Việt Nam có vai trò quan trọng đối với quá trình hình thành và phát triển ý thức bảo vệ bản sắc văn hóa dân tộc của quân nhân nói chung, sĩ quan trẻ nói riêng. Vì vậy, việc xây dựng môi trường bảo vệ bản sắc văn hóa dân tộc lành mạnh, tích cực ở đơn vị cơ sở có ý nghĩa đặc biệt quan trọng, góp phần tạo động lực và phát huy tính tích cực, chủ động của sĩ quan trẻ trong thực hiện nhiệm vụ, đồng thời nâng cao tri thức, củng cố thái độ trân trọng và tinh thần trách nhiệm trong giữ gìn, phát huy các giá trị văn hóa truyền thống của dân tộc. Môi trường đó còn tạo ra bầu không khí dân chủ, cởi mở, gần gũi, tình thương yêu đồng chí, đồng đội, đồng nghiệp, qua đó tác động sâu sắc đến nhận thức và hành vi văn hóa của sĩ quan trẻ.

Trên cơ sở đó, cần kế thừa, xây dựng và phát triển hệ giá trị văn hóa dân tộc và văn hóa quân sự ở đơn vị cơ sở, từng bước hình thành thang giá trị chuẩn mực về bảo vệ bản sắc văn hóa dân tộc của sĩ quan trẻ. Chú trọng kế thừa, phát huy những giá trị truyền thống của văn hóa dân tộc Việt Nam như lòng yêu nước, ý chí tự cường dân tộc, tinh thần

đoàn kết, ý thức cộng đồng; lòng nhân ái, khoan dung, trọng nghĩa tình, đạo lý; đức tính cần cù, sáng tạo trong lao động; sự tinh tế trong ứng xử, giản dị trong lối sống. Đồng thời, phát huy các giá trị truyền thống cao đẹp của Quân đội nhân dân Việt Nam: “Trung với Đảng, hiếu với dân, nhiệm vụ nào cũng hoàn thành, khó khăn nào cũng vượt qua, kẻ thù nào cũng đánh thắng”, qua đó tạo nền tảng vững chắc cho việc nâng cao ý thức bảo vệ bản sắc văn hóa dân tộc của sĩ quan trẻ ở đơn vị cơ sở hiện nay.

Đồng thời, chủ động đấu tranh, ngăn chặn có hiệu quả âm mưu, thủ đoạn chống phá của các thế lực thù địch trong và ngoài nước; hạn chế, đẩy lùi sự xâm nhập của các yếu tố phản giá trị, phản văn hóa vào đơn vị cơ sở, góp phần giữ vững môi trường văn hóa lành mạnh.

Cùng với đó, cần củng cố, nâng cao hiệu quả hoạt động của hệ thống các hình thái và thiết chế văn hóa ở đơn vị cơ sở nhằm phát huy sức mạnh tổng hợp của tổ chức cơ sở đảng, tổ chức chỉ huy và các tổ chức quần chúng trong xây dựng môi trường bảo vệ bản sắc văn hóa dân tộc. Trên cơ sở đó, đa dạng hóa các kênh tiếp xúc văn hóa, chuyển tải hệ thống giá trị văn hóa chính trị và văn hóa dân tộc đến sĩ quan trẻ một cách sáng tạo, phù hợp với thực tiễn hoạt động ở đơn vị. Đổi mới nội dung, hình thức, phương pháp nhằm nâng cao hiệu quả công tác giáo dục chính trị tư tưởng; đề cao sức hấp dẫn văn hóa từ sự nêu gương của đội ngũ lãnh đạo, chỉ huy, chủ trì các cơ quan, đơn vị; phát huy vai trò của hệ thống thông tin đại chúng, các hình thức hợp tác, các loại hình nghệ thuật và giao lưu văn hóa trong việc bồi đắp ý thức, củng cố niềm tin và trách nhiệm của sĩ quan trẻ đối với sự nghiệp bảo vệ bản sắc văn hóa dân tộc ở đơn vị cơ sở hiện nay.

Thứ ba, phát huy tính năng động, tự chủ của sĩ quan trẻ trong tự giáo dục, rèn luyện ý thức bảo vệ bản sắc văn hóa dân tộc

Thực hiện giải pháp này chính là quá trình chuyển hóa sĩ quan trẻ từ đối tượng chịu sự tác động của các chủ thể giáo dục trở thành chủ thể tự giác, tích cực trong tiếp nhận, gìn giữ và phát huy các giá trị bản sắc văn hóa dân tộc, biến yêu cầu khách quan thành nhu cầu tự thân trong quá trình công tác. Do

đó, cần chú trọng nâng cao ý thức tự giáo dục, tự rèn luyện, phát huy tính tự chủ, sáng tạo của sĩ quan trẻ trong học tập tri thức văn hóa, bồi dưỡng thái độ trân trọng, tự hào dân tộc và tinh thần trách nhiệm đối với việc bảo vệ bản sắc văn hóa dân tộc ở đơn vị cơ sở. Quá trình tự học tập, tự giáo dục và tự rèn luyện này phải được tiến hành một cách thường xuyên, liên tục, bền bỉ, gắn chặt với thực tiễn nhiệm vụ và đời sống văn hóa quân sự, qua đó góp phần hình thành, củng cố và phát triển vững chắc ý thức bảo vệ bản sắc văn hóa dân tộc của sĩ quan trẻ trong suốt quá trình phục vụ trong Quân đội nhân dân Việt Nam.

3. Kết luận

Từ cách tiếp cận hệ thống và luận giải các nhân tố quy định, có thể khẳng định rằng ý thức bảo vệ bản sắc văn hóa dân tộc của sĩ quan trẻ Quân đội nhân dân Việt Nam là kết quả của sự tác động tổng hợp, trong đó tồn tại sự thống nhất chặt chẽ giữa điều kiện khách quan và sự vận động tự thân của chủ thể. Điều này cho thấy việc hình thành và phát triển ý thức không chỉ phụ thuộc vào tác động từ bên ngoài, mà còn gắn trực tiếp với năng lực tự nhận thức, tự điều chỉnh và tự hoàn thiện của mỗi sĩ quan trẻ trong thực tiễn hoạt động quân sự. Trên cơ sở đó, yêu cầu đặt ra là phải bảo đảm sự kết hợp đồng bộ, hài hòa giữa các tác động giáo dục, xây dựng môi trường văn hóa và phát huy vai trò chủ thể, nhằm tạo ra cơ chế bền vững cho sự phát triển ý thức. Trong bối cảnh hiện nay, khi các yếu tố văn hóa đa dạng và phức tạp không ngừng gia tăng ảnh hưởng, việc củng cố ý thức bảo vệ bản sắc văn hóa dân tộc của sĩ quan trẻ không chỉ mang ý nghĩa cá nhân, mà còn gắn trực tiếp với việc giữ vững nền tảng tinh thần, bản chất cách mạng và sức mạnh nội sinh của Quân đội nhân dân Việt Nam trong sự nghiệp bảo vệ Tổ quốc./.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. C. Mác và Ph. Ăng-ghe-n (1995). *Toàn tập*. Nxb. Chính trị quốc gia. T.3, tr.55.
2. Hồ Chí Minh (2011). *Toàn tập*. Nxb. Chính trị quốc gia Sự thật. T.4, tr.116. T.5, tr.315. T.11, tr.612.